

INTERVJUU

Intervjuu emakeeleõpetajaga

Küsi Piibe Leiger, vastab Krista Mägi

Krista Mägi on eesti keele ja kirjanduse õpetaja tööd teinud 48 aastat, kolmkümmend aastat sellest ajast on ta töötanud Rapla Vesiroosi gümnaasiumis. 1. septembril jätkas ta armsaks saanud tööd.

• **Mis magnet on sinu jaoks õpetajatööl?**

Tunnen, et mul on suur kogemuste pagas, millest tahan ja oskan vajalikku jagada nii õpilastele kui ka õpetajatele. Ma ei tunne end veel „lubjakana”. Tervis peab vastu. Olen õnnelik inimene: minu töö on minu hobi.

• **Mida pead eesti keele õpetamisel kõige olulisemaks?**

Keel pole pelgalt suhtlemisvahend, vaid ka mõtlemise tööriist. Sestap on tähtis kasvatada teadlikke keelekasutajaid.

Keel on süsteem ja nii tuleb seda ka õpetada. Süsteemi tundmine lihtsustab keele tajumist – väldib vajadust iga keelendit eraldi pähe õppida.

Grammatikat tundmata ei suuda inimene teadlikult keelt kasutada. Lihtne näide käänete tundmise vajalikkusest – kas *sõin hommikul pirukat* või *sõin hommikul piruka*. Vaja on osata teadlikult valida, millal kasutada isikulist, millal umbisikulist tegumoodi (uudistes on levinud umbisikulise tegumoe kasutamine negatiivsete ilmingute kirjeldamisel), millal mis lauseliik valida jne.

• **Millised tendentsid tulevad esile õpilaste keelekasutuses?**

Tundub, et kuna ilukirjandust loetakse üldiselt vähe, mõjutab õpilaste keelekasutust kõige enam teabetekst, erinevate õpikute tekst. Olulised mõjutajad on ka ajakirjanduse keel ja muu avalik keelekasutus.

Selle asemel, et öelda selgelt ja lihtsalt, tehakse pikki põimlauseid. *Mul on hall kass / Mul on kass, kes on hall.*

Levinud on tühisõnutsemine – tekstis on palju liigset. Tihti ei pöörata tähelepanu sõnajärjele lauses, see võib aga tekitada teksti valesti mõistmist.

Tundub, et õpilaste kujutlusvõime on nõrgenenud – pildimaailma lapsel ei tekita sõna kujutlust. Kui paluda õpilasel näiteks kirjeldada oma tuba, siis nimetab ta esemeid, aga ei oska neid kirjeldada, detailid jäävad puudu. Nõrgenenud kujutlusvõime segab ka teksti mõistmist: õpilane loeb teksti, püüab sisu meelde jätta, aga kuna pilti ei teki, on meelde jäänu katkendlik. Ei teki tervikut, laps ei suuda minna raamatusse sisse, nii et ta ongi seal sees. Ka on keskendumisvõime kahanenud – ei suudeta pikemaid tekste lugeda.

Õpilaste sõnavara on kasin – vanemaid sõnu ei teata niikuinii, aga ka tavasõnavara harvemini kasutatavaid sõnu ei tunta (*niiske, kidur*). Lapsed räägivad täiskasvanutega vähem, omavahel kasutatakse slängi. Slängisõnad kipuvad ka ametlikku keelekasutusse. Aga neil, kes palju loevad, on üpris suur sõnavara.

- **Kas õpilaste keelehuvi on vähenenud?**

Üldiselt mitte. See on väga erinev. On silmapaistvalt keelehuvilisi õppureid, samas teine äärmus ei huvitu keelest üldse.

Eesti keele tunde on koolis liiga vähe, seetõttu ei suuda kool täita kõiki õpilaste keeleõppega seotud ülesandeid. Võõrkeeletunde on koolis rohkem kui emakeeletunde. Inglise keele mõju on suur.

Laps puutub igapäevaelus palju kokku ebaselge, vigase keelekasutusega. Vanemate osa lapse keele arendamisel suureneb. Koolis on tunda, et lastel on vähe võimalust rääkida – 4.–5. klassi lapsed tahavad koolis palju jutustada.

- **Mida teha, et õpilaste keelekasutus paraneks?**

Tähtis on õpetajate nõudlikkus – tundub, et siin oleme liiga palju järele andnud. Erinevate ainete õpetajad peaksid keelekasutusele tähelepanu pöörama. Selleks on vaja, et nad ise keelt valdaksid.

Rohkem võiks olla keelealaseid võistlusi – ka noorematele –, viktooriine, keelemälumänge.

- **Mida sooviksid koolis muuta, millele rohkem tähelepanu pöörata?**

Olen põhjalikult mõelnud sellele, miks lapsed ei naudi õppimist. Üks peamisi põhjusi on n-ö äratemise-mentaliteet: õpin kontrolltööks või eksamiks, et see ära teha; täidan koduülesande, sest õpetaja käskis selle ära teha. Koolitöös on kaduma läinud mõte õppimisest kui enese arendamisest, mingi oskuse omandamisest, millegi huvitavaga tegelemisest. Peaksime palju rohkem mõtlema, miks üks või teine õppeülesanne on oluline, ja seletama ka õpilastele. Kui õpilane oskab nimetada kümme põhjust, miks raamatuid lugeda, siis tõuseb lugemine tema jaoks hoopis tähtsamale kohale, tekib võimalus seda tegevust nautida.

Mureks on ka õppekava ülekoormatus. Oma aines rakendan „tapuroika-teooriat” („tapp” on siin tähenduses „vääntaim”). Selleks, et näiteks humal kasvada saaks, vajab ta tuge – roigast. Samamoodi on oluline õppeprotsessi kavandamisel selgeks teha, mis on tähtis, mis tuleb ilmingimata omandada, aga mille võib jätta vabalt kasvama. Põhivara peab selgeks saama, muu peale võib julgelt vähem aega kulutada.

- **Kuidas saaks emakeeleõpetaja väljaspool keeletunde tegelda keelehooldetööga? Kas selleks on vajadust?**

Vajadus on kindlasti. Olen oma kooli teiste ainete õpetajatele teinud koolitust muutustest keelenormides – õpetajad on seda ise soovinud.

Sotsiaalmeedia keelekasutusse saab samuti sekkuda, kui näiteks õpetada õpilastele kommentaaride kirjutamist. Inimesed peavad julgema esineda oma nime all, argade kurja klähvimise ja anonüümse öeluse vastu tuleb võidelda.

Olulisi probleeme saab arutada ja ka lahendada emakeeleõpetajate seltsi kaudu. Vajaduse korral tuleb valjusti sõna võtta. On vaja tihendada koostööd nendega, kes hea keelekasutuse eest seisavad.

- **Oled Eesti emakeeleõpetajate seltsis olnud pidevalt aktiivses tegevuses: kaua aega seltsi juhatuses, toimetanud seltsi väljaandeid, juhtinud ainekava töörühma, tegelnud projektidega, korraldanud seltsi suvekoole. Selle viljaka tegevuse eest oled valitud seltsi auliikmeks. Mis on peamised põhjused, miks on selts emakeeleõpetajatele vajalik?**

Seltsis saab üheskoos arutada tähtsaid küsimusi – tekib kollektiivse seisukoha kujundamise mehhanism. Väljakujundatud olulisi seisukohti, ideid saab kuuldavaks teha, kõlama panna.

Seltsis on õpetajal head eneseteostuse võimalused: meil on seltsist välja kasvanud õppevara loojad, lektorid, koolitajad. Viljakas oli seltsi ainekava töörühma tegutsemine 1998–2005. Sellest ajast on pärit mitu algatust, mis on nüüd juba traditsiooniks saanud.

Emakeeleõpetajate seltsi koolitused on täpselt need, mida emakeeleõpetaja vajab. Tihti on need praktikult praktikule. Eraldi võib esile tõsta seltsi suvekoolid, kus koolielule on püütud vaadata eri elualade esindajate pilgu läbi: esinenud on psühholoogid, semiootikud, kunstnikud, loodusteadlased, heliloojad ...

- **Tean, et sinu koolitused on õpetajate hulgas kõrgelt hinnatud. Milliseid koolitusi õpetajad vajavad?**

Ma ei räägi midagi sellist, mida pole ise läbi teinud või mille olulisuses pole veendunud. Minu koolitused on välja kasvanud tegelikust koolielust. Kui põrkan kokku mingi probleemiga, siis nuputan seni, kuni leian lahenduse. Mul pole kahju häid lahendusi teistelegi tutvustada.

Näiteks funktsionaalse lugemise kursus tekkis pärast seda, kui sain õpetada 5. klassi, kus rohkem kui pooled õpilased ei osanud vajalikul tasemel lugeda ega saanud tekstidest aru. Mõtlesin, lugesin, uurisin, otsisin lahendusi, katsetasin uusi töövõtteid. Lugemisoskuse teema on õpetajatele nii oluline, et seda kursust olen teinud nii klassiõpetajatele, emakeeleõpetajatele kui ka teiste ainete õpetajatele. On kutsutud ka koolidesse, kus osalevad kõik selle kooli õpetajad.

Kaua oli aktuaalne tervikteoste käsitlemise kursus. Ajal, kui kirjandust õppekavas eraldi ainaena polnud, hoidis see kursus elus kaduma läinud kirjandusõpetuse meetodikat.

Olen aidanud kolleegidel aru saada, mis kasu on tasemerühmades õpetamisest, kuidas oleks mõistlik hinnata, kuidas eksamiteks või taseme töödeks valmistuda, kuidas keeleõpetust siduda tekstiloomega, kuidas õpetada mõistma fiktsionaalse ja tegeliku maailma seoseid. Kõiki teemasid ei mäletagi enam.

Õpetajad vajavad praktilist laadi koolitusi. Praktiline ei tähenda ainult meetodite kirjeldusi ja valmis õppematerjali jagamist, vaid ka põhjendusi,

miks üks või teine töövõte on kasulik. Alati olen silmas pidanud praktilise ja teoreetilise tasakaalu ja nn suurt plaani: kuidas meie kavandatud õppetegevus mõjutab õpilase arengut.

- **Sinu töö õppevara loomisel on olnud mahukas. Oled koostanud ja toimetanud EESi kogumikisarja „Tervikteoste käsitlemine põhikoolis”, sarja „Naudi õpetamist!”, oled eesti keele õpiku „Keelemeel” toimetaja ja üks autoritest.**

Jah, on ilmunud kuus kogumikku tervikteoste käsitlemisest põhikoolis. Need on õpetajate tööd, minu asi on olnud need kokku otsida ja toimetada. Kogumike kaudu oleme püüdnud mõjutada lugejakeskse kirjandusõpetuse üldpilti. Lisaväärtuseks on õpetaja töö kergendamise: kogumikes on valmis töölehed.

„Naudi õpetamist!” on kogemusvihikute sari, ilmunud on neli numbrit. Pikka aega koolis töötanud õpetajad on sageli pidanud ise õppematerjali koostama, uusi õpetamisviise välja mõtlema – õpilaste vajadused on erinevad. Õpetajate looming on aga enamasti sahtlisse jäänud. Kogemusvihikute mõte on talletada väärtuslik, anda vanema põlve kogutu ja loodu uue vahetuse õpetajate kasutusse.

„Keelemeel” oli lihtsalt vaja. Lühike lihtsa sõnastusega õpperaamat kulub ära igähele, kellel keelega kokkupuudet, eriti õpilastele, kellel ju korraga käes ainult ühe õppeaasta õpik.

- **Kuidas sa kõike jõuad?**

Ei jõuagi kõike, mida oleks vaja. Lendan täpselt nii kõrgel, kui tiivad kannavad. Valin juba, mida teha ja mis tegemata jätta. Ikka tähtsuse järjekorras. Olen loobunud organisatoorsest tööst, sellega saavad teisedki hästi hakkama. Unistan natukesest rahulikust ajast, et üks töövihik kokku panna.

- **Mida ütled noorele, kes kahtleb, kas valida emakeeleõpetaja amet?**

Tänapäeva Eestis nõuab emakeelõpetaja amet täit pühendumist. Amet peab meeldima, muidu ei saa. Kasuks tuleb oskus aega otstarbekalt kasutada, leidlikkus, loomingulisus ...

Ei ole vaja kahelda, kui on armastus emakeele, isamaa ja oma rahva vastu.